

Anne Marie Nørvig og Forsøgsskolen på Emdrupborg

Wilhelm Marckmann og Jørgen Egedal Poulsen

– i samtale med Vagn Skovgaard-Petersen

Anne Marie Nørvig (1893-1959) blev en pioner i dette århundredes danske skole. Lærerdatter fra Samsø, læreruddannet på Silkeborg Seminarium (1917), fra 1919 knyttet til Københavns kommunale skolevæsen i mange opgaver bl.a. med observa-

Anne Marie Nørvig med det første lærerkollegium fotograferet september 1948 på trappen ned til parken. En lærer, Markeprand er fraværende.

Øverste række (fra venstre):

Rudolf Hansen, Thorkil Holm, Ejvind Jensen, Knud Hermansen, Ane Marie Mortensen og Oluf Andersen-Nexø.

Nederste række:

Ejnar Salling, Inga Lauridsen, Anne Marie Nørvig, Inger Moe, R. Mejlsing, Verner Petersen og Frede Jensen.

tionsklasser. Cand.psych. i 1946. Fra 1948 til 1959 leder af Københavns første forsøgsskole, Emdrupborg Skole. Gennem hele sin karriere var hun optaget af ny viden inden for pædagogik og psykologi, åben for ideer, udogmatisk. Hun foretog talrige studierejser og var engageret i bl.a. Landsforeningen Den Frie Skole. Medlem af udvalg og kommissioner. Hun var en påskønnet foredragsholder over hele landet. I bøger og talrige artikler diskuterede hun pædagogiske problemer og blev »kendt som den moderne pædagogiks mest fremragende popularisator« (Torben Gregersen i Dansk Biogr.Leks., bd. 10, 1982). I 1963 udkom på Gads Forlag bogen »Pædagogiske perspektiver belyst gennem Anne Marie Nørvigs person og samtid« (red.: Gudrun Aspel, Georg Christensen, Esther Hermansson, Ejvind Jensen, Åse Gruda Skard). Det er en indsigtsfuld bog. Heri findes bl.a. optrykt 15 af Anne Marie Nørvigs artikler samt en fortegnelse over hendes skriftlige produktion.

Det var om denne person, vor samtale drejede sig i maj 1994, – men mest om hendes indsats på forsøgsskolen. Til denne var knyttet en betydelig stab af yngre lærere og skolepsykologer. Cand.psych. *Wilhelm Marckmann* (f. 1919) var ansat på skolen som psykolog fra 1948 til 1965, hvorefter han kom til Undervisningsministeriets direktorat for erhvervsuddannelserne; siden blev han den første rektor for SEL, dvs. Statens Erhvervspædagogiske Læreruddannelse, fra 1969 til 1987. Cand.psych. *Jørgen Egedal Poulsen* (f. 1921) blev tilknyttet forsøgsskolen i 1949 som lærer og fra 1952 som lærer og psykolog – indtil han i 1965 blev rektor for Statens Pædagogiske Forsøgsscenter i Rødovre (indtil 1990). Cand.psych. *Ejvind Jensen* (f. 1918) kunne desværre ikke deltage i samtalen, men han har gennemlæst manuskriptet og suppleret ud fra sine iagttagelser. Ejvind Jensen blev ansat som psykolog ved forsøgsskolen allerede i 1948 og var skolens leder 1959-1967, deltog i udformning af studieplanen for den nye hf-uddannelse og var rektor for Statens Kursus til Højere Forberedelseseksamen (1967-88).

Københavns kommunes skoledirektion havde 27. november 1947 besluttet at oprette en forsøgsskole i den nybygning på hjørnet af Tuborgvej og Emdrupvej, som den tyske besættelsesmagt opførte med planer om indretning af et tysk skole- og kulturhus. Ved besættelsens ophør var byggeriet ikke afsluttet, men de ufærdige bygninger var alligevel i brug – som tilholdssted for tyske flygtninge og logi for den samlede flygtningeadministration. Den danske stat, der havde overtaget hele komplekset, tilbød Københavns kommune nogle af lokalerne med henblik på oprettelse af en distriktsskole. Det var en chance, som kommunens nye og idérige skoledirektør, *Olaf Petersen* (1891-1978; skole-dir. 1948-61), ikke lod ubenyttet. 23. februar 1948 udnævntes Anne Marie Nørvig til skoleinspektør for en kommende forsøgsskole. Den 13. august 1948 blev skolen indviet.

Der foreligger en interessant »Beretning om Emdrupborg Skoles første 6 Aar. 1948-1954«, under redaktion af Anne Marie Nørvig, Ejvind Jensen og Wilhelm Marckmann, udgivet på Det Danske Forlag i 1955. Heri findes en fortegnelse over den tilknyttede lærerstab. Omtalen af metoder, forsøg og resultater fra de første år fortjener at blive studeret også i dag. – Samtalen her inddrager erfaringer fra tiden efter 1954, hvor det trak op til 1958-skolereformen og den blå betænkning.

VS-P: Jeg efterlyser tre ting: jeres vurdering af personen Anne Marie Nørvig og hendes planer med skolen, jeres karakteristik af arbejdet på forsøgsskolen og jeres vurdering af dens spor i dansk skole som helhed.

WM: Jeg havde truffet Anne Marie Nørvig i 1943 på den socialpædagogiske uge i Helsingør, hvor hun talte om begavede børns problemer. Under det psykologiske studium fik vi ikke megen kontakt. Men jeg deltog den 10. marts 1948 i det berømte møde på Statens Pædagogiske Studiesamling ude i Frederiksberg Allé 22, – hvor så mange afgørende begivenheder har fundet sted i dansk pædagogik. Her fremlagde Anne Marie Nørvig og skoledirektør Olaf Petersen deres planer om forsøgsskolen for alle interesserede. I de følgende måneder deltog jeg i den studiekreds, hun oprettede som en forberedelse til forsøgsarbejdet.

JEP: Jeg havde læst Anne Marie Nørvigs artikler om pædagogiske forsøgsplaner i udlandet – Winnetka, Jena m.fl. – og hendes præsentation af pædagogisk og psykologisk litteratur; hendes bøger om børneopdragelse, der var skrevet i et naturligt og letflydende sprog, fik betydning for mange unge lærere. Jeg var ikke i tvivl om hendes indsigt og dygtighed. I anledning af vor samtale her har jeg fundet nogle kilder frem – årsberetninger, referater af interne konferencer på forsøgsskolen, sange, der blev skabt til vore fester osv. – også det lille festskrift, som kom til 25 års jubilæet; på det tidspunkt hed den stadig Emdrupborg Skole, men lå ikke længere på Emdrupborg. I 1965 havde det været nødvendigt at vige pladsen og flytte til Lersø Parkallé nr. 150 – om skolen 1965-1974 har Poul Valbro en oplysende artikel i jubilæumsskriftet.

Blandt de mange papirer fandt jeg også manuskriptet og notaterne til den tale, Anne Marie Nørvig holdt på mødet den 10. marts 1948, som Marckmann omtalte. Det var hendes »Orientering for Lærere, som kunde tænke sig at søge ...«. Når du spørger om hendes syn og forventninger, så har jeg lyst til at citere et par passager derfra: »... En rimelig Grad af Tolerance synes mig altsaa at være en uundværlig Kvalitet hos Forsøgslæreren. Og i Sammenhæng med dette maa jeg advare mod at overvurdere, hvad vi vil kunne komme til at præstere. Skal vi kunne bevare en venlig Kontakt med det Lærerpersonele, som vi alle er udgaaet af, maa vi i hvad vi siger og gør undgaa endog det mindste Skær af Bessermachen ...«.

»For at et Forsøg overhovedet kan kaldes Forsøg maa det være muligt at finde Maader, hvorpaa man kan iagttage eller kontrollere, hvad der kommer ud af det. Jeg tror ikke, man skal hænge sig for meget i *Ordet Kontrol*. En hel Del af det, som vil blive forsøgt, kan ikke omsættes i tørre Tal, men vil være tilgængeligt for en Beskrivelse eller for Rapporter. Og det er klart, at man som Lærer ved Forsøgsskolen maa være villig til at lade sit Arbejde staa for en objektiv Iagttagelse, der ikke behøver at blive til Dom, men som maaske kan begrænse sig til at konstatere Aarsagsforhold. 'Hvis man gør saadan og saadan, under de og de Betingelser, da skete det og det'.«

Forsøgsskolen skulle, som hun sagde, have plads til folk med forskellige »Fridsgrader« og forskellig grad af reformiver. Men de skulle alle møde med en tolerant sympati for hinandens bestræbelser. Vi, der blev lærere på skolen, var da også vidt forskellige, men vi fik gennem det tætte samarbejde omkring undervisningen

en fælles holdning til børn. De enkelte medarbejdere udviklede sig selv personligt og fagligt – under Anne Marie Nørvigs inspirerende ledelse.

WM: Det afgørende var, at hun selv var i stand til at kalde de bedste egenskaber frem hos sine medarbejdere. Hun forventede, at alle gjorde deres bedste – og så gjorde de det. En uforbeholden åbenhed mellem ledelse og lærere førte til, at alle følte sig medansvarlige. Hun var ikke nogen stor administrator, men hun havde lederegenskaber – nært forbundet med at hun selv var så idé- og farverig en person. Hun var åben, havde følehornene ude alle vegne og traf ofte helt udogmatisk beslutninger.

JEP: Det drejede sig om børnene og livet i klasserne mere end om principper. »Fri opdragelse« blev aldrig noget sesam – de voksne skulle jo også være der, og børnene havde brug for modspil. Hun var lydhør over for argumenter i en diskussion, – lærerne oplevede, at deres viden og meninger fik betydning i løsning af opgaverne. Den tillid, hun havde mod til at vise os, betød utroligt meget for den enkelte medarbejders personlige og pædagogiske udvikling. Hun var midtpunkt, sagligt og festligt. I administrationen tilknyttede hun mennesker, som supplerede hende på væsentlige felter. Så fik hun tid til det allervigtigste: at inspirere sine lærere – og skabe en skole, der bar præg af fest og glæde for elever, forældre og lærere. Det var arbejdsklimaet, der adskilte forsøgsskolen fra andre skoler – det var nok her, andre lærere og skoleledere kunne lære mest.

VS-P: Mødte hun ingen kritik eller blot skepsis?

JEP: Naturligvis opstod der da konflikter i forhold til enkelte hjem, men de var få. Anne Marie Nørvig var i begyndelsen nok mere bekymret over et vist forbehold hos de københavnske skoleinspektører og hos redaktørerne af Folkeskolen og Københavns Kommuneskole (H. Bahne Jensen og Kai Dose). Hun skar igennem og inviterede dem allesammen til et møde på Emdrupborg, og det virkede stærkt formildende på deres skepsis. – Af og til kunne vi møde en principiel modstand, udtrykt i ordene: hellere skoleforsøg end forsøgsskole. Men den var ikke lødig; hvad er et skoleforsøg, hvis det ikke indgår i en helhed? – Anne Marie Nørvig havde ikke noget idyllisk forhold til den ene af viceskoledirektørerne og frabad sig at få tilsendt vikarer, som hun ikke på forhånd havde sagt god for. Men hun fik altid loyal støtte hos Olaf Petersen, – der selv havde været inspirator for mange forsøg i sin tid som inspektør og praktikleder på Haderslev Seminarium og som skoledirektør i Esbjerg.

VS-P: Hvem var hendes venner? Hørte de gamle frontkæmpere med?

WM: Kredsen var stor, – i hvert fald var vi 109 til middagen på hendes 60-års-dag i 1953. Den blev fejret på Emdrupborg, og her var alt fra slægt og medarbejdere til Erik Ib Schmidt og Julius Bomholt. Hun var nær ven af Bodil og Hal Koch – Bodil var formand for forældrenævnet, medens datteren Dorthe [Bennedsen] gik på skolen i 2.-4. mellem. Jeg tror ikke, der var relationer til Georg Christensen. Jeg mindes ikke at have set ham på skolen. Men hun bevarede, så vidt jeg ved, forbindelse med Torben Gregersen og Inger Merete Nordentoft. Nok i mindre grad med Sofie Riffbjerg. Hendes nordiske forbindelser var talrige. I Norge var det især børnepsykologen Åsa Grusa Skard og i Sverige Gøteborgspædagogerne (Falk, Ester Hermansson m.fl.), hun ofte omtalte.

Skolens indre arbejde

VS-P: Det virker lidt overvældende, når man ser jeres produktion af rapporter, interne prøver, meddelelsesbøger, conferenceoplæg, undervisningsmaterialer og artikler. Omkring 40 lærere til ca. 800 børn. Nåede I også at undervise?

JEP: Vi arbejdede mange timer ud over det normerede, men af lyst og engagement. Olaf Petersen havde sørget for, at der i hver lærers skema forlods var indlagt tre ugentlige timer til konferencer og tre til udarbejdelse af materialer og rapporter. I stedet for 36 læsetimer havde vi altså 30, men differencen på de seks timer slog slet ikke til. Enhver af os fik mulighed for at gennemføre de forsøg, hvor personlige forudsætninger og arbejdets krav passede bedst sammen. Her vil jeg gerne pointere, at alt forsøgsarbejde på skolen var ligestillet, – intet var bedre eller finere end et andet. Lærerne delte ligeligt en fælles reduktionspulje af timer. På andre skoler var der kun reduktion for undervisning i mellemskole og realklasse. På forsøgsskolen gjorde det ingen forskel, om man havde sin undervisning i 1. klasse eller i realklassen. Vilkårene var ens. Det var helheden, man arbejdede for. Vi koordinerede arbejdet gennem et kontaktudvalg på 4-5 medlemmer, valgt af de 40 lærere. Her blev skolens pædagogiske linie fastlagt, – ikke mindst arbejdede vi i udvalget med at omsætte teoretiske tanker i en brugbar forsøgspraksis.

WM: Vi så det som vor opgave at indsamle og bearbejde et erfaringsmateriale om samspillet mellem den konkrete undervisning og børnenes udvikling; vi søgte en dokumenteret viden om, hvilke materialer og metoder der havde vist sig frugtbare i klasserne på forskellige alderstrin. Derfor måtte vi naturligvis have fyldige oplysninger om hvert enkelt barn og dets situation. Dem fik vi fra forældrene, gennem skolemodenhedsprøver, forskellige standpunktsprøver og specielt udarbejdede prøver og vurderingssystemer samt halvårslige klasselærerrapporter, der igen byggede på oplysninger fra klassens andre lærere. I mange fag opnåede vi faktisk en stor viden om, hvad der helt konkret var gode og dårlige ideer. De erfaringer kom til at påvirke undervisningsmaterialer, som mange af lærerne producerede og senere fik udgivet. De kom i høj grad også til at påvirke elevernes indstilling til arbejdet.

JEP: Vi måtte have ro til arbejdet og undgå ministeriel kontrol. Derfor havde Anne Marie Nørvig i begyndelsen frabedt sig besøg af »faginspektørerne« (de faglige medhjælpere hos undervisningsinspektøren), vistnok frem til 1952. Men de var jo nysgerrige og anmeldte sig derfor som censorer ved eksamen. Et af de første år havde jeg som censor i dansk undervisningsinspektør Hans I. Hansen; han var en meget dygtig og vidende dansklærer, som man kunne lære meget af. Desværre blev vi stærkt uenige om vurderingen af de enkelte præstationer. Klassen var vant til gruppearbejde, og jeg havde lagt vægt på, at alle eleverne skulle lære at tolke og gå i dybden med en tekst. Det var Hans I. Hansen ikke med på: de skulle kunne genfortælle indholdet; – at fortolke ville i den alder kun betyde at gengive lærerens mening, sagde han. Da han kom igen i 1958, havde han ændret syn på fagets muligheder, hvilket taler til hans ære; vi lå nu på linie i vore vurderinger. Han var – har jeg forstået også fra anden side – blevet optaget af vore elevers personlige forhold til litteratur.

WM: Det skal tilføjes, at vi havde talrige gæster, især fra de andre nordiske lande og USA, ofte fra forsøgsskoler i disse lande. Gæsterne kom for at se og lære, ikke

for at kontrollere. Med lærerens accept deltog de i undervisningen. Også grupper af børn fra andre skoler kom på besøg, og jævnligt havde vi kursister fra Danmarks Lærerhøjskole, der jo holdt til i samme bygning. De havde desuden glæde af vore udstillinger i aulaen. Det sociale liv foldede sig ud på mange måder – skolekomedier og revyer, lejrskoler og fritidsklubber og ikke mindst i et aktivt musikliv, inspireret af Gerda Lobedanz, Pauli Kolt, Gregers Gamborg og Margit Raae, – de var kunstnere og havde ingen lærereksamen, men de var dygtige og inspirerende lærere.

VS-P: Hvorfor blev skolen ikke en del af Lærerhøjskolen, tilknyttet som en art eksperimentalskole? Et samarbejde med Statsseminariet på Emdrupborg (SPE)?

JEP: Vi udarbejdede forslag til en »laboratorieskole« for DLH. Men det blev et problem, så vidt jeg husker, at nogle afdelinger på DLH ønskede separate forsøg på skolen – uden koordinering med helheden. En sådan »atomiseret skole« lå fjernt fra Anne Marie Nørvigs ideer og erfaringer. I øvrigt trak vi da ikke så sjældent på den ekspertise, som DLH rådede over. Carl Aage Larsen (Danmarks Pæd. Institut og derefter DLH) rådgav om egnede målemetoder. Anne Marie Nørvig havde god kontakt med DLH – medens et samarbejde med SPE reelt aldrig kom i stand. Hun overtog faktisk en lærestol på DLH, en måned før hun omkom ved en trafikulykke i 1959. På dit spørgsmål kan jeg svare, at DLHs rektor Ernst Larsen gerne havde inkorporeret forsøgsskolen, men at planen mødte modstand i Københavns Borgerrepræsentation, bl.a. hos Astrid Skjoldbo. Der gik kommunalpolitik i sagen, til stor skade for skolens fremtid. Vi kunne have undgået den usikre status, der har plaget skolen efter udflytningen fra Emdrupborg i 1965.

Det lange perspektiv

VS-P: I skrev rapporter, både interne og eksterne, om små og store forsøg i hele skoleforløbet fra 1. klasse til mellemskolen og realklassen, – flere af dem er fortsat aktuelle. I har også begge skrevet artikler derom flere steder, bl.a. i »Pædagogiske Strejftog. Festskrift til Henning Meyer« (1960). Mit indtryk er, at I gerne ville være surdej for en børnevenlig og demokratisk folkeskole. Blev I det? Satte jeres forsøg spor i folkeskolen?

JEP: Du har ret i, at interessen gjaldt hele skoleforløbet. Selv fik jeg mest at gøre med de ældre elever, hvor jeg bl.a. arbejdede med samfundsorienteret lejrskole og kontakten med samfundslivet uden for skolen. En af vore landvindinger var udbygningen af erhvervsorientering og erhvervspraktik og initieringen af en skolevejlederuddannelse. I denne del af arbejdet kunne vi trække på kundskabsrige forældre og tidligere elever, som villigt mødte frem og lod sig udspørge i vore studiekredse eller i selve undervisningen.

VS-P: Hvad var det, I kaldte »kursusskolen«?

WM: Det var en ny og selvstændig ordning af undervisningen i 8.-9. klasse – for dem, der ikke sigtede mod den daværende mellemskoleeksamen. Kursusskolen byggede ikke på en stiv fagrække, ej heller på liniedeling; men den tilbød ud over nogle kærnefag en kursusundervisning i valgfrie fag. Vi begyndte i skoleåret 1955/56 og kunne snart tilbyde 12-14 forskellige kurser – i motorlære, førstehjælp, vævning, maskinskrivning, engelsk, fysik osv. Ordningen medførte bl.a., at kun 10% af ele-

verne forlod skolen ved undervisningspligtens ophør efter 7. klasse, – og det var meget bemærkelsesværdigt dengang. Erhvervsorientering blev et vigtigt led i kursus skolens virksomhed, ganske særligt i 9. klasse. Det viste sig også, at erhvervsvirksomheder satte pris på oplæringen i kursus skolen. Man tør nok konstatere, at princippet om valgfrie fag er slået igennem sidenhen såvel i folkeskolen som i hf, gymnasiet og erhvervsskolerne.

VS-P: Den blå betænkning?

JEP: Det er næppe nogen overdrivelse at sige, at en hel del af det nye i den blå betænkning i forvejen var praktiseret på forsøgsskolen. Det skyldtes ikke mindst K. Helveg Petersen, der i årene omkring skoleloven af 1958 mødte op og bad os reddegøre for erfaringer om elever og undervisningens indhold og om kreativt samarbejdsklima, hvor ingen var mere værd end andre. Vi kunne på adskillige områder opleve det, som om det var vor skole, der blev beskrevet i betænkningen. I hvert fald havde vi sammen med hjemmene forsøgt at skabe en skole, der kunne give eleverne tillid både til sig selv og til samarbejdet med andre. Brobygning mellem skole og erhverv – det omgivne samfund i det hele taget – var naturligvis ikke noget, vi havde monopol på i 50'erne. Men opgaven stod meget klart for os.

WM: Når vi taler om resultater, så er det jo nærliggende, at de mennesker, der var ansat her, tog både inspiration og erfaringer med sig til deres nye arbejdssteder. Skolen fik på den måde mange aflæggere – jeg vil pege på Statens Pædagogiske Forsøgsscenter i Rødovre, hvor Egedal førte arbejdet videre fra 1965. På en måde blev også hf-kurserne fra 1967 en aflægger af kursus skolen, men det kan Ejvind Jensen jo sige meget mere om. Thorkil Holm blev viceskoleledende i Københavns kommune med forsøgsafdelingen som sit område, hvor han kunne trække på ti års erfaringer som lærer på Emdrupborg Skole. Jeg ved ikke, om Kaj Bondes senere forsøg på Jonstrup Seminarium hentede inspiration fra hans tid som lærer på forsøgsskolen. Mit eget arbejde i Statens Erhvervspædagogiske Læreruddannelse fra 1969 var ikke upåvirket af mine år på forsøgsskolen. Jeg mener kort sagt, at udstråling er et rigtigt ord, når vi skal beskrive Anne Marie Nørvigs og forsøgsskolens rolle i nyere dansk pædagogisk historie.

Den fraværende har ordet

Ejvind Jensen supplerer

Egedals og Marckmanns karakteristik af Anne Marie Nørvig kan jeg fuldt tilslutte mig. Enkelte punkter vil jeg uddybe. Men først et par ord som baggrund. Anne Marie Nørvig og jeg hørte begge til det først hold på det nyoprettede psykologistudium på Kbh. Universitet (1944-47). Da tankerne om en forsøgsskole begyndte at tage form, deltog jeg i møder og diskussioner, men et personligt engagement var ikke aktuelt – jeg følte mig for uerfaren.

Da Anne Marie Nørvig i februar 1948 var udnævnt til leder af forsøgsskolen, bad hun mig overtage sit arbejde på Skolepsykologisk Kontor og det medførte et vist samarbejde om vanskelige børn. Hen på foråret spurgte hun, om jeg kunne tænke mig at blive psykolog på forsøgsskolen. Det kunne jeg, – det stod mig klart, at samarbejdet ville blive udbytterigt. Måske har det også tilskyndet mig, at jeg blandt

lærere havde mødt en underlig negativ holdning til forsøgsskolen: »lad bare hende blive leder, for hun kan ikke administrere, og så holder skolen ikke længe«. »Det skal blive løgn«, tænkte jeg.

For Anne Marie Nørvig var udgangspunktet i al undervisning det enkelte barns udvikling, modenhed og parathed til at lære og arbejde med nye erfaringer. I juni 1948 inviterede hun forældrene til de børn, der skulle begynde i 1. klasse. De blev indbudt sammen med deres barn til en første skoletime, en skolemodenhedsprøve. »Prøven« blev administreret af Thomas Sigsgaard og mig, medens Anne Marie talte med forældrene. Det blev begyndelsen til arbejdet med *skolebegynderne* gennem alle forsøgsskoleårene. Det sædvanlige forløb så sådan ud: et møde med de kommende skolebegynderes forældre ca. 1. juni; her blev drøftet problemer omkring skolestart, den første læseundervisning, indlæringsparathed m.m.; her blev understreget den betydning, som *oplevelsen af at kunne* har for barnets udvikling, hvor meget der kan gå i stykker ved gentagne oplevelser af nederlag. Et par dage senere holdt vi vores »skolemodenhedsprøve«, hvor alle børn var med; det almindelige indtryk var en sjov første skoletime. Senere havde vi rådgivende samtaler med enkelte forældre. Mange skolenederlag blev undgået.

Fællesskabet i lærergruppen, den demokratiske omgangsform og den accepteren-de holdning er med rette fremhævet i ovenstående interview. Jeg vil tilføje, at de ugentlige konferencetimer var et stykke *aktivitetspædagogik for lærerne*: fremlæggelse af erfaringer og synspunkter, undertiden ved en gæst fra udlandet, gruppe-diskussioner, planlægning. Det var lærernes »learning by doing«.

Samarbejdet med *forældrene* var ikke kun en orientering af dem. Anne Marie Nørvig opfattede deres aktive medvirken som en del af skolen, og det gjorde forældrekredsen heldigvis også. Forældreforeningen var en organisation med udgangspunkt i klasserepræsentanter; den havde sit meddelelsesblad og deltog aktivt i mange arrangementer.

Anne Marie Nørvigs *vennekreds* var stor, præget af mennesker med et progressivt syn på uddannelse. Da min kone og jeg første gang besøgte hende privat, i august 1948, traf vi bl.a. Erik Ib Schmidt og filosofiprofessor Jørgen Jørgensen – fordybet i en diskussion om NATO og øjensynlig ikke ganske enige. Anne Marie drøftede med Inga Dahlsgaard den mulighed, at radioen kunne inddrage de kommende Emdrup-borg-erfaringer i sit program om børns vilkår. Begge var de medlemmer af en studiekreds, som Kvindeligt Læseselskab havde stiftet i 1942, hvori også indgik Lis Groes, Else Merete Ross, Stine Jespersen m.fl.. Kredsen eksisterer fortsat, dog på lavt blus og med høj gennemsnitsalder – oplyser min hjemmelsmand, indretningsarkitekt Mildred Berg, der er 93. Venner havde hun også i kredsen omkring bladet BØRN.

Georg Christensen var en af hendes gamle venner. Han var faktisk med til den omtalte 60 års dag; jeg kørte ham hjem umiddelbart efter middagen – nok derfor Marckmann ikke har set ham. Senere blev han en god hjælp i redaktionen af mindebogen.

Forholdet til *Lærerhøjskolen* fortjener lidt flere ord. Som bekendt blev den gamle »Emdrupplan« aldrig fuldtud til virkelighed. Vi fik forsøgsskolen, DLH og Statsseminariet, men intet gymnasium – og ikke det eksperimenterende samspil. Det var en

god idé, at DLH ville udnytte Anne Marie Nørvigs eminente evner og erfaringer i en undervisning, hvor sammenhæng mellem teoretisk viden og praktisk skolearbejde skulle være det centrale. Ønsket var velbegrundet, fordi en sådan sammenhæng hører til de forsømte områder i dansk pædagogisk forskning, – og fordi forsøgsskolen faktisk her havde ydet en indsats. Hun skulle overtage en lærestol på DLH, og jeg skulle være hendes afløser på skolen.

Det var ikke uden problemer at få en sådan ordning på plads. Den politiske opbakning bag forsøgsskolen var usikker, og det nyetablerede Danmarks Pædagogiske Institut (1955) havde selv en forsøgsafdeling – og en leder, Erik Thomsen; han måtte tages i ed. Atter blev Olaf Petersen nøglepersonen, der fik sagen igennem. Fra 1. september 1959 underviste Anne Marie på DLH; jeg blev leder af forsøgsskolen fra 1. oktober. Afskedsfester blev holdt i den fornemmelse, at en epoke var slut.

Den 5. november havde jeg om morgenen besøg af en norsk lærerinde, der ville opleve lidt af livet på Emdrupborg. Anne Marie kom som sædvanligt for at følge med. Senere på dagen skulle hun tale om forsøgsskolen i Vordingborg, og den norske kollega blev inviteret med på turen. I mørket på hjemvejen skete ulykken ved Glostrup. En chocktilstand bredte sig næste morgen på skolen og blandt hendes venner. Hendes norske gæst overlevede, nærmest ved et mirakel.

På rektor Ernst Larsens opfordring påtog jeg mig – trods betænkeligheder – at videreføre Anne Marie Nørvigs undervisning på DLH. Jeg anså samarbejdet for vigtigt – og havde i nogle år undervist i læsningens psykologi og metodik.

I 1962, den første skoledag efter påske, gik jeg op til Ernst Larsen og foreslog et mere vidtgående samarbejde, som det oprindeligt var tænkt i »Emdrupplanen« fra 1945, – men her kun mellem forsøgsskolen og DLH. Jeg var bekymret for *forsøgsskolens fremtid* som »fritstående«, ikke mindst fordi lejemålet på Emdrupborg var usikkert, når DLHs lokalebehov var stigende. Ernst Larsen var positiv, og det samme gjaldt undervisningsminister K. Helveg Petersen. Han så gerne, at forsøgsskolen overgik fra Kbh. kommune til staten. Medvind havde ideen også hos Kbh. kommunes konservative skoleborgmester Ove Weikop: børnetallet i Emdrup-området var dalende, Emdrup skole kunne nedlægges, og børnene kunne overføres til en nybygget statsforsøgsskole; den gamle Emdrup skoles bygninger kunne overgå til Sct. Annæ Gymnasium, som var i pladsnød. – Planen faldt i det af Borgerrepræsentationen nedsatte udvalg, hvor Astrid Skjoldbo var formand, – formentlig på grund af politiske infiltrationer af alvorlig art. Emdrup Skole skulle bevares, og kommunen skulle ikke overlade staten sin forsøgsskole. Denne kunne i stedet flyttes til den nye Tingbjerg Skole ude ved Utterslev Mose. Da K.B. Andersen blev minister, ville han bevare forsøgsskolen i tilknytning til DLH. Men det lykkedes ikke.

Forsøgsskolen blev i 1965 overflyttet til Emdrup Skole, hvor vi fik lidt under halvdelen af lokalerne – samt inspektørboligen med henblik på administrationen. Forsøg og beskrivelser fortsatte under trange vilkår. At ebbe ud er en sørgelig udgang på et storstilet og fornyende projekt.

Men arbejdet på Emdrupborg havde sat spor. Lad mig nævne et enkelt af dem: efter 1958 varede det ikke længe, førend næsten alle skoler overtog vor struktur – udelt undervisning til og med 7. klasse og derefter en valgskole med kærnefag (kur-

susskolen) i 8.-10. klasserne. Strukturen blev gyldig overalt, da realeksamen forsvandt efter folkeskoleloven i 1975. Men Anne Marie Nørvig ville have glædet sig allermest over, at en hel del af forsøgsskolens fordomsfrie holdninger har smittet af på forholdet mellem lærere og elever i nutidens folkeskole.